

ОЙКУМЕНА ПАВЛА ЖОЛТОВСЬКОГО

Андрій КЛИМАШЕВСЬКИЙ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8383-227X>

кандидат мистецтвознавства,
заступник директора з наукової і музейної роботи,
Інститут народознавства НАН України,
проспект Свободи, 15, 79000, м. Львів, Україна,
e-mail: ina@mail.lviv.ua

Юлія ТАРАДАЙ

провідний редактор,
Інститут народознавства НАН України,
науково-технічний відділ,
проспект Свободи, 15, 79000, м. Львів, Україна,
e-mail: taraday2018@gmail.com

**Павло Жолтовський. Вибрані праці: у 3 т.;
голова ред. кол. О.О. Савчук.
Харків: Видавець Савчук О., 2013. Т. 1:
Umbra vitae: Спогади. 608 с.
ISBN 978-966-2562-45-3**

У 2013 році побачила світ перша книга запланованого тритомного видання вибраних праць видатного українського історика мистецтва, етнолога, збирача-дослідника і охоронця національної культурної спадщини, знакового музейного діяча Павла Жолтовського — першого лауреата Державної премії України (через рік стала Шевченківською) як співавтора прем'єрного видання епохальної «Історії українського мистецтва» в 5-ти томах. Цей енциклопедичних знань вчений-ерудит залишив по собі неопрацьований донині значний унікальний творчий доробок з експедиційних польових матеріалів, які охопили більшу частину теренів України, а також цінні для розуміння складного контексту радянського минулого мемуаристику і важливу епістолярну спадщину.

Заповнити цю суттєву лауну у нашій вітчизняній науці якраз і мало вказане видання, яке побачило світ у прем'єрному варіанті першого тому завдяки невтомним старанням знаного харківського видавця Олександра Савчука, який тривалий час вже тішить око поціновувала унікальними виданнями раніше не надрукованих, або суттєво цензурованих праць українських вчених у радянський період нашої історії. З найбільш резонансних слід назвати двотомні видання праць Василя Кричевського, Михайла Драгана, і особливо — патріарха вітчизняного мистецтвознавства Степана Таранушенка — наставника і соратника Павла Жолтовського. Мабуть найбільшу цінність для сьогодення мають результати їхньої спільної багатолітньої праці над дослідженням сакральної спадщини, етнологічних аспектів теренів Лівобережної України з каталогізацією об'єктів, докладними обмірами і фотофіксаціями пам'яток і деталей, як зовні так і в інтер'єрах дерев'яних церков епохи козацького бароко з Чернігівщини, Сіверщини, Наддніпрянщини, Полтавщини, Слобожанщини незадовго до їх майже тотального вандалного знищення сталінським режимом, вже більшовицької за духом російської імперії РАД в 30-х роках ХХ ст. Отож цілком логічно, що після резонансного для загалу видання значущої наукової і архівної нецензурованої спадщини Степана Таранушенка прийшла черга його молодшого сучасника і співробітника Павла Миколайовича Жолтовського.

Слід відзначити, що на відміну від табуйованого радянським режимом Степана Таранушенка, наукові праці Павла Жолтовського успішно видавалися в 60-х—80-х рр. ХХ ст., цілий ряд яких став

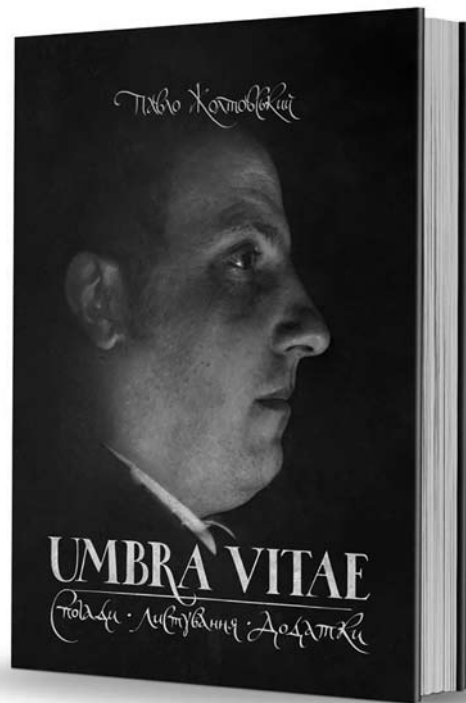
виховим для української культури в ці нелегкі часи. Найбільш вагомими роботами стали його дві книги з дослідження художнього металу України (1972 і 1973 рр.), «Малюнки Києво-Печерської іконописної майстерні» (1982 р.), «Художнє життя на Україні XVI—XVII ст.» (1983 р.), «Монументальний живопис на Україні XVII—XVIII ст.» (1988 р.). Справді епохальною для цілих поколінь українців стала його монографія «Український живопис XVII—XVIII ст.» (1983 р.), про яку, за спогадами сучасників, видатна мистецтвознавиця Віра Свінціцька сказала, що ця книжка читається як гарний роман у доброму сенсі цього слова. Однак далеко не все з написаного було видане, до того ж за життя автора, а ще багато чого залишилося у шухлядах архівних матеріалів вченого, чекаючи кращих часів.

Отож знаменно, що напередодні 110-ї річниці від народження П.М. Жолтовського читацька аудиторія України запізнала цього вченого з невідомого досі боку у контексті вибірково опублікованої епістолярної спадщини з перепискою із видатними постатями української культури: Іларіоном Свінціцьким, Євфимієм Сіцінським, Степаном Таранушенком, Сергієм Білоконем та ін., та оригінально поданими мемуарами UMBRA VITAE..., які в душі історичної мемуаристики виділяються двома своєрідними базовими блоками авторських рефлексій:

1. Авторські спогади про життєвий і творчий шлях у контексті колоритних описів комунікації з різними знаковими людьми на різних етапах його життя.

2. Записи з власних мандрів різними населеними пунктами колишньої Російської імперії, теренів України та Європи краєзнавчого характеру майже 100-літньої давності, часто з авторськими акцентами і навіть мистецтвознавчим аналізом на етнологічній і культурологічній специфіці відвіданого, передусім у контексті побаченої архітектурної, музейної і етнологічної спадщини минулого, різноманітних пам'ятних місць, історичних міст та містечок.

У дорожньому щоденнику варто відзначити напрочуд колоритний авторський художній стиль написаного з влучними характеристиками пізнаваного світу, що прочитується «на одному подиху». Мандрівні нотатки суттєво оживляють у контексті описів давні світліни об'єктів, історичних діячів минулої епохи та доречно підібрані архівні матеріали. Вагомо доповнюють видання доброзичливі авторські акрос-

тихи з рисунками на колег, коментарі до вибраного листування в інтерпретації Сергія Білоконя, Інни Тарасенко та персональні автобіографічні документи П.М. Жолтовського, зокрема матеріали зі сфабрикованої кримінальної справи та примітки й зауваги наприкінці книги довідкового характеру.

На завершення не можна оминути ґрунтовно написаної передмови відомого мистецтвознавця Миколи Моздира, молодшого колеги і соратника П. Жолтовського по чисельних експедиціях — в Музеї етнографії та художнього промислу в 60-х—80-х рр. ХХ ст. У цьому музейному закладі обидва вчені пліч-о-пліч пропрацювали не один десяток років.

На сторінках видання постає живий портрет провідного вченого, подвижника української культури, мистецтва і етнології, свято зануреного у свою рідну наукову ойкумену. Без Павла Жолтовського неможливо уявити собі історію українського мистецтва, — за влучним висловом відомого мистецтвознавця Василя Пуцка.

Нині очікується видання другого і третього томів вибраних праць П.М. Жолтовського, що безумовно не лише завершить заплановану трилогію незнаного творчого доробку видатного вченого, але й стане у пригоді усьому культурному фронту нинішньої України і її майбутніх поколінь.